

בזמן הקורונה: ישראלים רבים ניצלו את הזמן כדי לחקור על שורשי משפחתם

עוד ועוד ישראלים ניצלו את תקופת הקורונה, שבה שהו זמן רב בבית, כדי להעמיק את החקר המשפחתי, לרדת לעומקם של אילנות היוחסין שלהם ולחפש קרובים שלא ידעו על קיומם

אילנה שטוטלנד 17/03/2021

בדיקת DNA, אילוסטרציה (צילום: gettyimages)

"בשנים האחרונות אני יותר ויותר עוסק בעזרה לאנשים באיתור משפחות ביולוגיות", אומר **גידי פורז** מ"קו הדורות - מחקר שורשים", העוסק בגנאלוגיה, חקר אילנות יוחסין, זה 15 שנים. כמו רבים מעמיתיו למקצוע, פורז נחשף בשנה האחרונה לאופן שבו בדיקות DNA לצורך גילוי שורשים, שהפכו פופולריות בשנים האחרונות בכלל, תפסו תאוצה ביתר שאת בתקופת הקורונה. "מספר הפניות מאוד גדל בשנה האחרונה כי לאנשים היה זמן", אומר פורז. "הם פתאום חיטטו בביידעם, אתרו תמונות ישנות, מסמכים, ורצו להבין את משמעותם, את הקשר המשפחתי. כל הפורומים הרלוונטיים היו מוצפים".

לשכיחות של בדיקות הדנ"א בשנים האחרונות תרמה גם עלותן שהפכה נמוכה יותר. "עד לפני כמה שנים בדיקות DNA עלו מאות דולרים והיו נגישות בעיקר לאנשים שהיו יכולים להרשות זאת לעצמם", אומרת **ז'אנה הלשטיין**, גנאלוגית גנטית, העוסקת בחיפוש שורשים באמצעות שילוב של גנאלוגיה ו-DNA ובעלת חברת "דנא בגובה העיניים". "היום עלות הבדיקה היא 79-99 דולר, מה שהפך את השירות הזה למאוד נגיש. בחגים ובמבצעים מיוחדים המחיר יכול לרדת ל-49 דולר בלבד. בארץ אין זמינות של הערכות האלה, אבל בארצות הברית ניתן למשל לגשת לרשת פארם ולרכוש אותן".

"התוצאה של ההזזה הייתה שמספר רב יותר של אנשים החל להיבדק, וכך המאגר גדל והסיכוי של אדם למצוא קשר משפחתי הולך וגדל", מוסיף פורז. גם הלשטיין, שמנגישה לישראלים מידע על אודות הבדיקות הללו דרך פייסבוק וערוץ יוטיוב, מעידה כי ההתעוררות בתחום גברה בתקופת הקורונה. "בשנת הקורונה לאנשים היה יותר זמן להיכנס למחקר המשפחתי, וזה מורגש בכל ענף הגנאלוגיה ובדיקות הדנ"א", היא אומרת. "רואים את זה בכל הקבוצות בפייסבוק שעוסקות בחיפוש שורשים. נוצרו קבוצות חדשות וקיימת פעילות מוגברת בקבוצות הקיימות".

מדוע שמישהו יחליט לבצע בדיקה כזו?

"בנוסף להערכת הקרבה שלך לאדם זה או אחר שנקבעת לפי כמות ה-DNA המשותפת, בבדיקה כזו מקבלים גם את המפרט האתני, כלומר מה המוצא שלך דורות רבים אחורה. יש אנשים שפשוט מסקרן אותם המוצא. אחרים עושים מחקר על שורשי המשפחה ורוצים להרחיב אותו וללמוד יותר בעזרת בדיקת DNA; ויש כאלה שנבדקים במטרה למצוא

ז'אנה הלשטיין (צילום: דני כתר)

קרובי משפחה: הורים שמסרו ילד לאימוץ ומחפשים אותו; מישהו שאומץ ומחפש הורים ביולוגיים; ילדים מבנק הזרע

שמחפשים חצאי אחים. פנו אליי לא מעט גברים שבעבר תרמו זרע ומעניין אותם לדעת אם יש להם ילדים. בדיקת DNA הפכה סוג של מתנה טרנדית. אנשים מעניקים זאת כמתנת יום הולדת למישהו שבכלל לא חשב קודם לבצע בדיקה".

"בקורונה הייתי הרבה זמן בבית, העסק שלי היה סגור והחלטתי שאני רוצה לעשות בדיקת DNA ולדעת יותר פרטים על השורשים שלי, לפתור כל מיני תעלומות שקודם לא הצלחתי ולגלות פרטים על המשפחה", מספר אסי ניסלסון-לוריא, 35, בעל מספרה מנהריה. "הנושא הזה של השורשים תמיד עניין אותי. הקמתי בעבר בפייסבוק קבוצה בשם 'יהודי לטביה'. על הבדיקה הזאת חשבתי גם לפני כן, אבל לא היה לי זמן להתמקד בכך. לפני כחודש קיבלתי את התוצאות. הצלחתי למצוא את אילן היוחסין של סבתא של אמא שלי, ובנוסף מצאתי הרבה קרובי משפחה שעם חלק מהם כבר התכתבתי לפני כן, אבל לא הבנו בדיוק את הקשר בינינו. עכשיו בזכות הבדיקה חשפנו את הקשר".

שלח לחמך

לפי חוק מידע גנטי, בישראל אסור לבצע בדיקות DNA, ולכן ישראלים שחפצים בכך - רוכשים את הבדיקות דרך חברות בחו"ל. "יש שתי חברות ששולחות לארץ ערכות. Family Tree, שבה על פי

ההערכה יש מאגר של 2.5 מיליון נבדקים, כאשר הבדיקה נעשית באמצעות מטוש; חברת 23andMe שבה יש מאגר של 12 מיליון נבדקים כאשר הבדיקה שלה נעשית בעזרת מבחנה שצריך למלא ברוק", מספרת הלשטיין. "אחרי שנבדקים, שולחים את הערכה ישירות למעבדה, והממצאים נוספים למאגרי החברה בארצות הברית. כאשר נרשמים לאתר של אחת החברות, הממצאים וההתאמות מתקבלות אונליין. חברת Ancestry, שהיא החברה

הגדולה בגודל המאגר, עם 18 מיליון נבדקים, אינה שולחת לישראל. ממנה ניתן לרכוש ערכת בדיקה בעזרת חברים או משפחה הגרים בחו"ל".

כמה ישראלים נמצאים כבר במאגרים הללו?

"הסטטיסטיקה הזאת אינה קיימת, אבל יותר ויותר ישראלים נחשפים לסיפורים הקשורים בכך ונבדקים. כמו כן, אנשים שעוסקים בחקר שורשים מבינים שדנ"א פותח להם דלתות במקומות ששום מסמך לא יכול לעזור להם, והרבה פעמים הם מייעצים ללקוח לעשות את הבדיקה. בן זוגי למשל, שאומץ כילד, מצא בזכות הבדיקה את אביו הביולוגי".

"נכנסתי לזה לעומק הרבה יותר חזק לאחרונה, בעיקר בעקבות הזלזת מחיר הבדיקות", מספר פורז. "המקרים שבהם נעזרתי בבדיקות הללו היו למשל בכמה פניות של ניצולי שואה, שאחרי שכבר מצאתי עבורם על סמך ניירת כל מיני קרובים, עדיין היו להם ספקות ואמרו: 'תוכיח לי'. או במקרים של אנשים שלא יודעים מי בני משפחתם, וחושבים שאולי יש סיכוי שמישהו מהם בעולם ביצע בדיקה כזאת ותהיה התאמה. זה מעין 'שלח לחמך על פני המים'. גם אם עכשיו לא מצאתי אף אחד, יכול להיות

שבעוד חמש שנים אח של הנבדק יבצע בדיקה והנבדק יקבל הודעה. טיפלתי גם במקרה של אדם שלא היה לו שום מידע על אביו. על סמך חיפוש של ניירת איתרנו שתי נשים בארצות הברית שלדעתנו הן בנות דודות ראשונות שלו. האיש ושת הנשים ביצעו בדיקת דנ"א וקיבלנו תוצאה חד-משמעית שהן אכן בנות דודות ראשונות שלו. הייתה התרגשות מאוד גדולה. בפגישה הן הראו לו תמונה של אביו, שאותו אף פעם לא ראה".

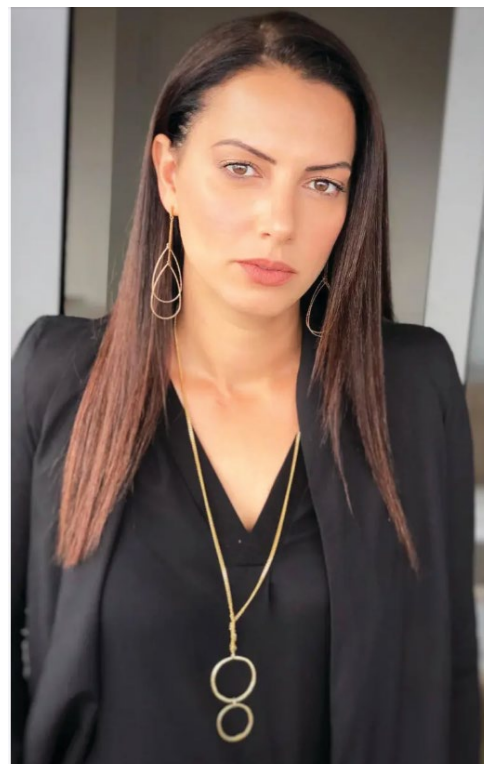
אחד המקרים שפורז עדיין לא סיים לטפל בהם הוא של אישה מבוגרת, שלדבריו, כשהייתה בת יום, "מצאו אותה על ספסל בתחנת הרכבת. מה עושים עם כזה דבר? רק בדיקת דנ"א", הוא אומר. "זה עדיין בתהליך של מחקר. התהליך הוא באופן כללי די מורכב, כי גם אם מוצאים איזשהו קשר בין בדיקות של שני אנשים, לא תמיד ברור מה הקשר. צריך מחקר גנאלוגי מאוד מעמיק כדי באמת להבין מהו הקשר המשפחתי".

"בעקבות המודעות הגוברת לבדיקות האלה, גם אני נעזרת בהן יותר", מספרת **קרן מאזוז**, חוקרת פרטית זה 11 שנים, שגם ליוותה כמה שנים את התוכנית התיעודית "אבודים" עם צופית גרנט, שבה צוות הסדרה יוצא למסעות בעקבות בני משפחה אבודים ומלווה את המשפחה עד רגע הגילוי. "מגיעים אליו הרבה תיקים סבוכים, ובהם יש מקרים שהלקוח מגיע ואין לו מידע בכלל, אם זה למשל כל מיני אימוצים מחו"ל, אנשים שאין להם שום מושג לגבי זהותם. כאלה שפתחו את תיק האימוץ שלהם ולא מצאו פרטים על ההורים, או ילד שהשאירו בבית יתומים לפני הרבה שנים, ואין לו שום מידע. במקרים כאלה אני נעזרת בבדיקות דנ"א. זו בדיקה שפותחת דלתות ויכולה לסייע בחיבור משפחות, בסגירת מעגלים".

איזה סיפור מרגש זכור לך?

"טיפלתי במקרה של אישה לא צעירה שלא ידעה פרטים על אף אחד מהמשפחה שלה. כשהיא פנתה לקבל את מסמכי הלידה והאימוץ שלה, אמרו לה שאין את המסמכים. אחרי בדיקת DNA היא הפכה מבן אדם בודד לחלק ממשפחה רחבה מאוד. אומנם הורים כבר אין לה, אבל היא מצאה קרובי משפחה שלא ידעו על הסיפור ומעוניינים בקשר עמה. ברור שאפשר לעשות בדיקת DNA ולא למצוא התאמות. אבל כל היופי ב-DNA הוא שגם

אם הנבדק מוצא התאמה רחוקה, הרי שזה קצה חוט מאוד גדול".

קרן מאזוז (צילום: איתי מאזוז)

רוני מנדל (צילום: פרטי)

"בדיקות DNA הן אחד הכלים שבאמצעותם ניתן להתחקות אחר השורשים המשפחתיים", אומר **רוני מנדל**, תחקירן ראשי בחברת MyHeritage. "הן מסייעות במיוחד למאמצים שאינם יודעים דבר על ההיסטוריה המשפחתית שלהם, אבל זהו רק כלי אחד בארסנל הכלים העומדים לרשותנו במחקר היסטוריה משפחתית".

לאחרונה פורסמו מספר סיפורי הצלחה בינלאומיים של MyHeritage על ניצולי שואה שמצאו קרובים אחרי עשרות שנים של חיפושים, בזכות התאמת DNA. שירות בדיקות ה-DNA של MyHeritage אינו זמין בישראל משום שהחוק המקומי כאמור מונע זאת. "בדיקות DNA הן לא תחליף למחקר גנאלוגי יסודי, לאיסוף החומרים המצויים בקרב בני המשפחה השונים, למציאת מסמכים היסטוריים בארכיונים או בבדיעם, לתמונת ההיסטוריות באלבומים המשפחתיים ולסיפורים שמאחוריהם", מדגיש מנדל. "בדיקה גנטית כשלעצמה איננה תחליף לסקרנות הנדרשת, להיגיון הבריא ולתשוקה להיסטוריה הדרושים כדי שנוכל ללמוד על עברנו, ובכך לגלות גם משהו חשוב על עצמנו".